

Bild 5. Av svenskarna vid Riga 1656 tagna ryska troféer. Detalj av bild 3.

48

Det ryska förband, som vid utfallet den 2 oktober led största förluster, var överste Julius Ziklers fotfolksregemente. Själv dödligt sårad infördes han i nattdräkt i staden av en ryttare, som hade placerat honom framför sig på hästen. Kort därefter gav han upp andan under det han ropade efter brännvin. Grov smak, råa manér och seder följde ofta yrkes-soldaten åt. Motiven på några röda fanor i överste Ziklers regemente vädjar till soldatens sämre instinkter, uppmuntrar till plundring och grymhet. Det gäller dels två fanor med inskrifterna "Kom hole meine Beüte" (kom och tag mitt byte), bild 8,¹¹ respektive "kom hole de beutte" (kom och tag bytet), bild 9,¹² dels en synnerligen fragmentariskt bevarad, där bilden av en hjort har åtföljts av texten "in der Brunst bin ich grimick" (i hettan är jag fruktansvärd).¹³ Förstnämnda fana lockar med bilden av en sjöjungfru, den andra med en penningpung, som hålles av en pansrad svärdsarm. Efter-som sjöjungfrun är huvudmotivet i Warszawas vapen och den pansrade svärdsarmen är symbolen för kungen av Polen, är det deras rikedomar, som förespeglas soldaten till plundring. Det daterar de enhetligt utförda fanorna för Ziklers regemente till tiden närmast före 1654 års ryska fälttåg mot Polen. Denna tid präglades av intensiva krigsförberedelser med bl. a. nyttillverkning av fanor, där utsmyckningen stundom gavs form av mot Polen riktad propaganda.

Ytterligare fyra mer eller mindre fragmentariskt bevarade fanor från detta regemente ingår i trofésamlingen. Den vita

livfanan¹⁴ med i guld målad dubbelörn har haft inskriften "Frucht Gott Ehre den Keiser" (frukta Gud och ära kejsaren), bild 6.¹⁵

De tre övriga fanorna är liksom regementets tre först beskrivna fanor röda och upptill på duken utsmyckade med grekiskt-ryskt kors, omgivet av lans, rör och rysk text. I likhet med tidigare nämnd duk pryds den ena av en pansrad svärdsarm, i detta fall utan penningpung.¹⁶ Till fanan hör följande text: "SI DEUS PRO NOBIS QUIS CONTRA NOS" (om Gud är för oss, vem är då emot oss?). På en annan duk återges en med svärd och sköld väpnad, galopperande centaur och texten "hüte dich woll" (värj dig väl), bild 10.¹⁷ Den likaså i guld och silver målade utsmyckningen på den sjunde fanan utgörs av de fyra regalierna, krona, svärd, spira och äpple, samt texten "gekrönnett mitt ehren" (krönt med ära), bild 11.¹⁸

51

Samma huvudmotiv, men med spiran utbytt mot ytterligare ett svärd, har en blå fana för ett okänt regemente.¹⁹ Av dess övriga utsmyckning återstår bl. a. en sexuddig stjärna samt de första och sista orden i texten "FÜRCHTE GOTT UND EHRE DEN KEISER" (frukta Gud och ära kejsaren).

Regaliemotiv utan krona samt texten "Fröchte gott Ehre den Keysser" (frukta Gud, ära kejsaren) förekommer på en blekröd fana, vars förband inte har kunnat fastställas. I det grekisk-ryska korsets ställe har den ett gyllene georgskors placerat i övre hörnet närmast stängen, bild 12.²⁰

¹⁰ A.

Olearius, Beschreibung der neuen orientalischen Reise, Schleswig 1647, s. 36; jfr *Kl. Sierksma*, Flags of the world 1669—1670, Amsterdam 1966, s. 117—120, 43—44, 123—126. — ¹¹ Armémuseum ST 20:451. — ¹² Armémuseum ST 20:446. — ¹³ Armémuseum ST 20:449. — ¹⁴ Armémuseum ST 11:350. — ¹⁵ Texternas ursprungliga lydelse framgår av i not 9 nämnda källor, Pufendorf undantagen. — ¹⁶ Armémuseum ST 20:447. — ¹⁷ Armémuseum ST 20:448. — ¹⁸ Armémuseum ST 20:445. — ¹⁹ Armémuseum ST 21:117a. — ²⁰ Armémuseum ST 15:218.

45 Fanorna och standaren för regementen av s. k. utländsk ordning, d. v. s. förband i huvudsak bestående av ryssar men

46 med utländskt befäl, visade prov på en större frihet i valet av motiv. Med undantag för livfanan eller livstandaret, vilka för dessa förband skulle vara prydda med ryska rikets gyllene dubbelörn, fick de utländska cheferna själva bestämma de enskilda kompanifanornas och kompanistandarens utsmyckning. Detta framgår av Adam Olearius' reseskildring från Ryssland. 1634 såg han i Moskva ett rytteriförband föra, förutom livstandar med dubbelörn, fyra standar, som skildes åt av olika emblem, grip, snäcka, svärdsarm och Janushuvud

47 — symboler, som ansågs vara gjorda efter de tyska officerarnas anvisningar.¹⁰

Från 1656 års ryska fälttåg har i statens trofésamling kunnat identifieras elva fotfolksfanor av taft och tre rytterstandar av sidendamast. Fyra fanor, en med sjöjungfru, en med hjort, en med svärdsarm och en med regaliemotiv, igenkännes i vinjetten till Pufendorfs kopparstick över Rigas belägring 1656, bild 5. Gemensamt för de fjorton troféerna är deras västeuropeiska karaktär. De små fotfolksfanorna med 140—150 cm sida påminner till formatet närmast om de fot-

48 folksfanor, som under 1620—1630-talen förekom i Holland och därifrån vid samma tid infördes i svenska armén. Efter västeuropeisk förebild återges på dukarna profana emblem och symboler. Liksom i Västeuropa är dukarna lindade kring och med tännlikor fastspikade vid stängerna. Liksom där är rytterstandarens sida omkring 50 cm och fransförsedd. Som ryskt inslag förekommer på nio dukar ett i guld målat grekiskt-ryskt kors, omgivet av lans, rör och rysk text. All utsmyckning är utförd i målning, huvudsakligast med guld- och silverfärger.

Bild 6. Rysk livfana för Julius Ziklers fotfolksregemente "av utländsk ordning", tillkommen 1654. Akvarell från slutet av 1600-talet av O. Hoffman, Krigsarkivet. — Armémuseum, Statens profösamling 11:350.

Bild 8. Rysk fana för kompani i Julius Ziklers fotfolksregemente "av utländsk ordning", tillkommen 1654. — Armémuseum, Statens profösamling 20:451.

Bild 9. Rysk fana för kompani i Julius Ziklers fotfolksregemente "av utländsk ordning", tillkommen 1654. — Armémuseum, Statens profösamling 20:446.

Bild 10. Rysk fana för kompani i Julius Ziklers fotfolksregemente "av utländsk ordning", tillkommen 1654. Akvarell från 1600-talets slut av O. Hoffman, Krigsarkivet. — Armémuseum, Statens profösamling 20:448.

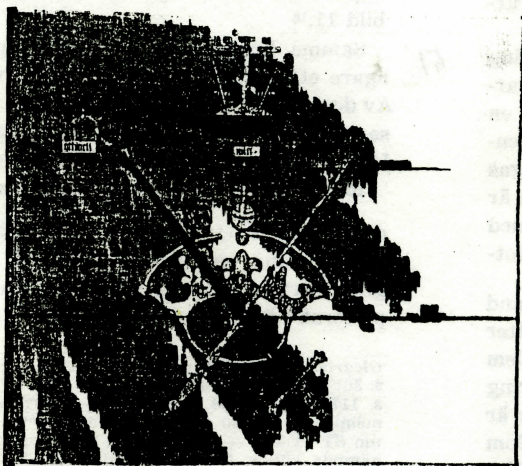

Bild 11. Rysk fana för kompani i Julius Ziklers fotfolksregemente "av utländsk ordning", tillkommen 1654. — Armémuseum, Statens profösamling 20:445.

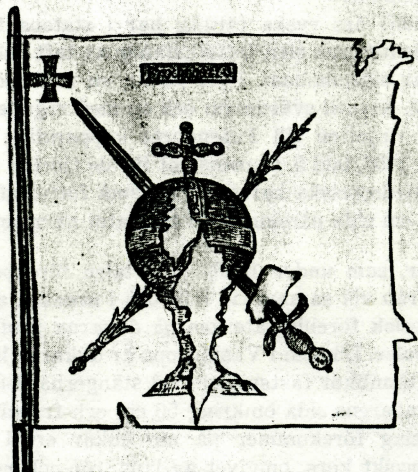

Bild 12. Rysk fana för kompani i okänt fotfolksregemente "av utländsk ordning", tillkommen före juni 1656. Akvarell från 1600-talets slut av O. Hoffman, Krigsarkivet. — Armémuseum, Statens profösamling 15:218.